

בית הכנסת חב"ד ליובאוויטש

בשכונת בית ישראל
ירושלים עיה"ק תובב"א

התולדות והמורשת

כתב, ערך וסידר הת' מנחם מענדל שיחי' וילהלם

יו"ל לרגל שנת היובל ליסוד בית הכנסת
י"ב אייר תשי"ג – תשס"ג

י"ל ע"י
בית הכנסת ובית המדרש חב"ד ליובאוויטש
רח' הרב זוננפלד 23 שכונת בית ישראל
ירושלים תובב"א
ת.ד. 5678 טל' 5828074 - 02

זה השער

בשמחה והודאה לבורא עולם לרגל השמחה השורה בקרב קהילתנו במלאת יובל שנים ליסודה, שמחים אנו להגיש לפניכם תשורה זו הכוללת בתוכה את סיפור ומגילת יסוד בית מדרשנו, המהווה פינת חמד לחסידי חב"ד בירושלים עיה"ק, ובה שזורים קורות דברי הימים הראשונים לתחילת ופריצת הדרך להתפשטות תנועת חסידות חב"ד בעיה"ק, בנשיאותו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

ישר כוח נתונה לאנ"ש והמתפללים הותיקים שתּרמו מזיכרונם לשחזור ההיסטוריה למען ידעו בנים את קורות ימי ראשונים.

תודה מיוחדת להגה"ח רבי טוביה בלוי שליט"א מחשובי רבני אנ"ש בירושלים עיה"ק ורבה של קהילת חב"ד בשכונת נווה יעקב שתרם מפרי עטו מאמר נפלא המתאר את הרקע ההיסטורי שבו נוסדה והתפתחה קהילתנו.

בהזדמנות זו נבקש את ידידינו הקוראים, להשלים את הפרטים שיתכן שהחסרנו. ואנא יואילו לשלוח את הערותיהם לכתובת שע"ג הכריכה, ואי"ה נפרסם זאת בהזדמנות ובמקומות הראויים.

בתקווה ובאמונה שנזכה בקרוב להתגשמות מאמר חז"ל על זמן הגאולה העתידה, שעתידיים בתי המקדש מעט לחבור לבית המקדש הגדול שיבנה במהרה בימינו על הר מרום הרים.

יום רביעי, י"ב אייר ה'תשס"ג
יובל שנים ליסוד בית הכנסת ובית המדרש

איגרת קודש

מאת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו
לכבוד יום השנה הראשון ליסוד בית הכנסת

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYadlnh 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן

ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

בייה כמ" סיון תשי"ד
ברוקלין

מחפללי ביה הכנסת בית יוסף
אשר בירושלים עיה"ק ת"ו
ד' עליהם יחיו.

שלום רב וברכה!

בנועם קבלתי המכתב בו כותבים אודות הגיגת יום השנה שלהם, וכן ההתפזרות בהימים שלאחר זה, ובהם בחג השבועות זמן מהן תורחננו. וביחוד נהניתי לקרוא בהמכתב, אודות השיעורים הנלמדים, הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות.

וחפץ ה' בידם יצליח, אשר יהי' ביחסם בית חפלה וביית לימוד, וכדרכו"ל על הכתוב אוהב ה' שער' ציון מכל כשכנות יעקב. ושמה מילחא' הוא-בית יוסף, יוסף ה' לי בן אהר, וביארו בתורה דאית, אשר מאחר עושים בן, כאשר מהפך מחשוכא לנהורא, והוא-ע"י התבוננות הנפש השכלית בגדולה ה' כו' עד ע"גם נהייב מפכימה ע"ז, נקטה יתרון האור מן החשך-יתרון ממש, כשהחשך נהפך לאור כו', שקייזו נמשך חוספת אור לקיץ קץ גם למעלה, וכמבואר בארוכה כ"ז בדייה בן פורת יוסף לאדמו"ר מצ"צ (נדפס בס' אור החורה שפ"ו ע"ב), ומדתו של הקביה מדה כנגדמדה-אלא שבייפ ככה-שמוסיף אור (שגהו שם הכללי להארות והמשכות של מקלה) לאין קץ גם למטה, בהמצטרך לכל המתעסקים בהני"ל-הם ובני ביתם-הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכת חג הגאולה י"ב ניג' תמוז הבע"ל, אשר בודאי יחוגו אהו באופן המחאים ביה הכנסת שלהם, ויה"ר שיהי' בהצלחה מופלגה בהנוגע להבפועל.

עריסת הפצת המעיינות בירושלים

מאת הגה"ח ר' טוביה בלוי שליט"א

ירושלים רבתי של זמננו נתברכה בכלמעלה מ-30 בתי כנסת חב"דים בכל אזורים השונים. כל בית כנסת מהווה כמובן "מרכז קהילתי" מגוון ומוקד לתורה ותפלה ולהרבצת חסידות ולמבצעים הקדושים של הרבי.

שונה בתכלית היה המצב ב"ימי בראשית" של תקופת נשיאות הרבי, גם בתחום זה כמו בעשרות תחומים אחרים חלה אותה מהפכה אדירה שחולל הרבי בעולם היהודי. והטלטלה העזה שטלטל הרבי את חיי היהדות מאז נשיאותו הק',

כדי להבין את מהות המהפכה בתחום זה שלכאורה איננה מודגשת כל-כך ואיננה בולטת, ובוודאי שלא ברורה לעין רגילה מדת המהפכנות שבדבר, עלינו להתוודע אל מצבה של תנועת חסידות חב"ד באותה תקופה, בעולם בכלל, ובירושלים בפרט - כדגם למצב בכל העולם.

ירושלים החרדית של אז מנתה כ-70 משפחות שראו עצמן כמשפחות חב"דיות (לשם השוואה: כיום מצביעים על גודל אוכלוסיה של פי 20 בערך, כ"י) היה זה מצב סטאטי כמעט בלי שום כיוון של גידול, שנמשך שנים רבות. פשוט: חסיד חב"ד היה זה מי שאבותיו ואבות אבותיו היו חסידי חב"ד מאז דורות נשיאי חב"ד הראשונים. אמרנו שלא היה, בדרך כלל, כיוון של גידול, אך לאמיתו של דבר שרר אז כיוון של ירידה כמותית, מן הסיבה הפשוטה שלא היו קיימים אז בירושלים מוסדות חינוך לילדים ונוער מלבד הישיבה "תורת אמת" שבה למדו עשרות בודדים של בחורים (בגיל "ישיבה גדולה") ואברכים נשואים, נוסף לכך היו פעילים אז 2 בתי כנסת חב"דים מוצהרים בלבד, האחד בשכונת מאה שערים והשני בשכונת קטמון, שכונה שאליה הועברו פליטי העיר העתיקה ובתוכם מתפללי בית הכנסת "צמח צדק" מצב זה הביא לכך שילד או צעיר בן למשפחה חבד"ית לא היה קשור לשום מסגרת חינוכית חב"ד ית ואם לא גרה משפחתו בסמיכות לאותם 2 בתי כנסת אף נאלץ להתפלל יחד עם הוריו בבית כנסת אחר, וממילא עברו עליו חדשים ושנים בלי שנזכר בזיקתו לחב"ד, כך שבמשך הזמן התרופפו לגמרי קשריו, הן המסגרתיים והן התוכניים, עם חסידות חב"ד, עד שבמקרים רבים נותקו לגמרי והוא התערה בחברה חרדית אחרת, חסידית כללית או ליטאית, בהתאם לנסיבות בהן חי.

פה ושם היו נזכרים רוב חסידי חב"ד בחב"דיותם בהגיעם להתוועדות כללית ב"ט כסלו או תאריך בולט אחר שהתקיימה בבית הכנסת חב"ד במאה שערים או בישיבת תורת

אמת. [יש לציין שהיו גם מקרים לא רבים הפוכים של צעירים שמסיבה זו או אחרת נכנסו ללמוד בישיבת תורת אמת או שמקום תפילתם נקבע מסיבות של קרבה גאוגרפית באחד מבתי כנסת חב"ד ושם למדו להכיר את חסידות חב"ד באמצעות המשפיעים הדגולים וכך התקרבו לחב"ד אך מקרים אלו של תנועה מן החוץ אל חב"ד היו פחותים במספרם ממקרי התנועה בכיון ההפוך].

מיותר לציין שהתופעה שנקראת בפי ההמון בשם "תנועת התשובה" (אותה חולל הרבי בעולם) של צעירים שאינם שומרי תומ"צ שהחלו לקיים חיי תורה ומצוות לא היתה

תמונה מפעילות צעירי חב"ד עם הנוער בשנים ההם

קיימת אז כלל וכלל, וממילא לא היתה קיימת אותה תנועה של צעירים המתקרבים לחיי חסידות חב"דיים בד בבד עם התקרבות לחיי תורה ומצוות בכלל, תנועה שהיא כיום אחת המקורות הראשיים להתרבות הכמותית של תנועת חב"ד.

כל זה עד למפנה המהפכני שחולל הרבי עם עלותו על כס הנשיאות והתנופה שהביא גם בתחום זה.

ייחודה של תנופה ספציפית זו היא בכך, שמדובר בהתקרבות לחסידות חב"ד של בני נוער וצעירים שומרי מצוות "חרדים" לכל דבר, (כלומר, ההתקרבות הזאת היא התקרבות "נטו" לחסידות חב"ד, כיוון שאיננה באה כתוצאה מחזרה בתשובה המביאה אותה ממילא להתקרבות לחב"ד). התנופה הקדושה הזו הביאה ראשית להתנערותן הרוחנית של המשפחות החב"דיות שבני הנוער שבהן חשו במשב הרוח המרענן, והחלו להמשך בהתלהבות לתורת חסידות חב"ד ואורחות חייה ובראשונה להתקשרות אמת לרבי כנשיא

ישראל. אך לא בזה נעצרה התנופה. רבים רבים מצעיריה של היהדות החרדית בכלל, בניס למשפחות חסידיות או ליטאיות, נמשכו אל האור החסידי-חב"די והתקרבו אל חסידות חב"ד בכלל ואל הרבי במיוחד, שאליו הלכו ונקשרו יותר ויותר בחורים שומרי מצוות בכללם בני ישיבות, רבנים ולמדנים, בקשר אמיץ ובעבותות אמונה ואהבה. תרמה לכך בין השאר העובדה שמי שפנה אז אל הרבי בשאלות או אף קושיות בנושאי אמונות ודעות ובבקשת הדרכה בעבודת ה' נענו תוך זמן קצר במכתבים מפורטים שמקבליהם נסחפו בהתלהבות אמת לשאוב ולשתות מן המעיין החי המפכה בעוז, והחלו להשתתף בשיעורי חסידות ובהתוועדויות וכו' וכו'.

אחד הצינורות המסגרתיים של תופעה מבורכת זו היה ארגון צעירי חב"ד שהקים הרבי כבר בשנים הראשונות של נשיאותו, ובאמצעותו הגיעו לרבים הוראותיו והדרכותיו הקדושות וגם דברי תורתו הקדושה.

בית כנסת חב"ד בשכונת בית ישראל שנפתח אז, בעקבות התחייה החב"דית שהביא הרבי, על ידי משפחת הלפרין (האב רבי חנניה יוסף זצ"ל ובניו רבי שמואל אלעזר ורבי לוי יצחק שליט"א), הפך מיד עם הווסדו בהתלהבות חסידית, למרכז ראשי של אותה תנועה מהפכנית.

באמרנו "עריסת הפצת המעיינות בירושלים", כהגדרת מהותו של ביהכנ"ס חב"ד בבית ישראל, כוונתנו להצביע על המושג "הפצת המעיינות" במובנו המקורי שרשי, כלומר: כיום כולל מושג זה, בדרך כלל הפצת יהדות תורה ומצוות כפי שהיא חדורה באור ובתוכן חסידי-חב"די, ברם במקורו, במשמעותו הראשונית של ביטוי זה (כפי שהוא מופיע באגרת הקודש הידועות של הבעש"ט הק' בשמו של המלך המשיח) כולל מושג זה (אם להשתמש בביטויים עכשוויים) הפצת חסידות נטו. במילים פשוטות: המשיח לא התכוון רק לקירוב יהודים רחוקים מתורה ומצוות אל התורה ויחד עם זה אל המאור שבתורה זו תורת החסידות, אלא בעיקר לקירוב יהודים לומדי תורה ושומרי מצוות למהדרין, למדנים מובהקים וצדיקים אל תורת החסידות ודרכיה, הצעדים הראשונים של מימוש שליחות זו בקרב היהדות החרדית בירושלים בוצעו כאמור דרך בית כנסת חב"ד בשכונת בית ישראל.

בית כנסת חב"ד בשכונת בית ישראל שימש מקום מרכזי להפצת חסידות בסביבתו ובכלל זה להחייאת הקשר הנפשי של צאצאי המשפחות החב"דיות הוותיקות של תנועת חב"ד ואל הרבי, ובעקבותיו קמו עוד בתי כנסת חב"ד באיזורים האחרים בירושלים.

בית הכנסת בבית ישראל מילא תפקידו ושליחותו הקדושה בהצלחה בעצם קיומו וקיום הפעילות הרוחנית המסועפת שבו, אךבעיקר נעשה הדבר בין כותליו באמצעות "ישיבת הערב" שהוקמה בו.

ישיבת הערב הוקמה כמסגרת לבני נוער, תלמידי מוסדות חינוך חרדים, בתי תת"ם וישיבות קטנות, ששוכנעו להגיע אליה לקיים בה את לימודי הערב התורניים שלהם, שכללו באופן שיגרתי חזרה ושנון והעמקה של הגמרא ומפרשיה שלמדו במשך היום במוסדות החינוך שלהם (וכפי שצויין לא היו אז עדיין מוסדות חינוך חב"דיים בים) הם קיבלו סיוע והדרכות בלימודי הגמרא שלהם, ושאר לימודי הקודש. ואף נבחנו עליהם וקיבלו פרסי הצטיינות אלא שללימודים "רגילים" אלו התלוו באופן אינטנסיבי גם הדרכות והכוונות בתחום החסידי, שיעורים בתניא, התוועדויות, שיחות אישיות וכו', כאשר השיא היה בדרך כלל פניה אישית במכתב אל הרבי שבו פירט הנער את כל הנושאים המציקים לו בתחום הרוחני, והמענה הקדוש שקיבל הוא זה שחולל בדרך כלל את המפנה הדרמטי בחייו של הצעיר שבמקרים רבים עבר ללמוד בישיבת חב"ד,

בעקבות ישיבת הערב בבית ישראל הוקמו ישיבות ערב נוספות מאת צא"ח ברחבי ירושלים ונוסדה "רשת ישיבות הערב",

המדריכים הראשונים של ישיבת הערב בבית ישראל היו כאמור האחים הרבנים הלפרין אך מראשית שנת ה' תשט"ז (לאחר שהם עברו לכהן כרמ"ם בישיבת תורת אמת) זכיתי אני הקטן לעמוד בראש ישיבת הערב הזאת למעלה מ-3 שנים. (ולאחמ"כ בראשות רשת ישיבות הערב).

במשך שנות עיסוקי בישיבת הערב הייתי במגע יום יומי עם הגר"ח זצ"ל ועם יבלחט"א הגרש"א שליט"א וראיתי מקרוב את עבודת הקודש המתבצעת באינטנסיביות על-ידי מקום קדוש זה.

להמחשת תוכן הדברים האמורים על "הפצת המעיינות נטו" אשר כאמור נעשתה בין השאר על ידי ישיבות הערב שהראשונה שבהן היתה בביהכ"ס חב"ד בשכונת בית ישראל יועתק בזה קטע מאגרת הקודש שזכיתי לקבל מן הרבי באותן שנים (מתאריך ח' טבת ה'תשי"ט) וזלה"ק: ותעמוד לו בכהנ"ל זכות התעסקותו בהפצת המעיינות חוצה.... ואשרי חלקו אשר החוצה שלו הם אברכי ישיבה, אבל לאיך גיסא - זהו מוסיף באחריות שהרי בהשפעה מתאימה עליהם - יש לעשות מכא"א טופח על מנת להטפוח ולמשפיע בסביבתו במשך הזמן..... (המכתב נדפס באגרות קודש חלק ח"י עמוד קל"ד ע"ש)

דברי קודש אלו ממחישים בצורה ברורה ביותר את יחודה של ישיבות הערב בשכונת בית ישראל (שהמכתב מתייחס על פעילותי במסגרתו) בעריסת הפצת המעיינות - במובנה הפשוט והראשוני ביותר - בירושלים, ישיבת הערב שנוסדה כמפורט לעיל, על ידי האחים הרבנים הלפרין שליט"א והיוותה חלק ממכלול עבודת הקודש המסועפת והחופפת שבוצעה בבית הכנסת חב"ד בבית ישראל, שהיווה נקודת מוקד נחשונית וחלוצה לקירוב הגאולה כהבטחת המלך המשיח ומבצר עוז להרחבת שורות הקודש של הדוגלים בשיטת חסידות חב"ד והקשורים לרבוה"ק לדורותיהם ובעיקר לרבי.

אין ספק, על דרך האמור במכתב הרבי לעיל שזכות גדולה ועצומה זו תעמוד מאות

מונים לראש וראשון ב"מלאכת הקודש" שבהתלהבותו הדביק מאות ואלפים להתקרב להרבי ולתורתו שיזכו למילוי כל משאלות לבו לטובה מתוך בריאות איתנה ושמחה תמידית ושפע רב ובעיקר להגשמת המטרה והתכלית של הפצת המעיינות - קאתי מר בקרוב ממש.

נ.ב.

באגרות קודש חלק ח"י עמ' נח נדפס מכתב שלי (בלי ציון שמי אך המכתב המקורי תח"י) כשבמכתב זה במקורו יש התייחסות מפורשת לשיבת הערב בבית ישראל אך בנדפס השמיטו את המילים בבית ישראל,

ומעשה שהיה כך היה: באותו זמן יסדנו סניף נוסף לשיבות הערב בשכונת סנהדריה - ולשם כך הייתי צריך לעבור לשם לעסוק בהדרכת התלמידים, לפיכך חיפשתי אברך מתאים למלא את מקומי בבית ישראל ולא הצלחתי לשכנע אדם מתאים לקבל זאת על עצמו על כך כתבתי לרבי ועל זה באה התשובה הנ"ל.

מעשה בית אלוקינו

יסוד ובנין בית הכנסת

בית הכנסת ובית המדרש "בית יוסף", נבנה בשנת תרס"ח ע"י אנשי קוידינוב שהגיעו לאה"ק מקוידינוב שברוסיה הלבנה, והקימו את כולל קוידינוב. הם היו חסידיו של הרה"ק רבי יוסף בנו וממשיכו של רבי אהרן מקוידינוב זצוק"ל וקראו לבית המדרש "בית יוסף" ע"ש רבם בעודו בחייו. הרה"ק רבי יוסף מקוידינוב היה מחשובי האדמורי"ם ברוסיה, והקים שם ישיבה שנקראה "תומכי צדק". הוא הסתלק בב' דחנוכה תרע"ו ומנוחתו כבוד בעיר מינסק הבירה. לאחר פטירתו מילא את מקומו בנו הרה"צ אלטר שלמה חיים זצ"ל. מעניינת היא העובדה (וכאן המקום להזכירה) שהרה"ק רבי יוסף היה מחותן עם משפחת בית רבי, לאחר שבתו הרבנית מנוחה נעמי הייתה נשואה להרה"צ רבי משה חיים יהושע שניאורסון טברסקי האדמו"ר מטאמשפאל-קוידינוב שהמשיך את שושלת חותנו הרבי מקוידינוב בניו יורק שבארה"ב. הרה"צ רבי משה חיים יהושע היה בקשר ידידות משפחתי עמוק עם ש"ב הרבי הרי"צ נבג"מ זיע"א, ועם הרבי נשיא דורנו. לאחר פטירתו בי"א אלול תשי"ט, נטמן ע"י אוהל הרבי הקודם בחלקת אגודת חסידי חב"ד בבית החיים ע"ש מונטיפיורי שבקווינס. רעייתו הרבנית ע"ה בת רבי יוסף מקוידינוב טמונה גם היא שם בחלקת הנשים אל מול הקודש אוהל רבותינו נשיאנו נבג"מ זיע"א.

מייסד ומקים בית המדרש בפועל, האיש שהשקיע את כל מרצו בזה ואסף וצירף

פרוטה לפרוטה ובנה אבן על אבן, היה הרה"ח זלמן לייב לעוונטל ז"ל מחסידי קוידינוב תלמיד חכם ובעל נגינה שמש גם כש"ץ. מעשה שהיה גרם לכך שהיה מוכרח לעזוב את ביהמ"ד יגיעת כפיו וגם את בית מגוריו בבניין הסמוך, ונשארו הוא וב"ב ללא קורת גג. הוא נאלץ לצאת לארה"ב להשיג את פת לחמו למחייתו, ושם נהרג בתאונת דרכים ל"ע. יהי זכרו ברוך.

גבאי בית הכנסת והמתפללים

חסידי קוידינוב בעיה"ק ירושלים תובב"א היו בודדים במספרם, והמתפללים בבית הכנסת היו חסידים מכל החוגים תושבי שכונת בית ישראל, כשחלק גדול מהם היו חסידי חב"ד. הגבאים היו הרה"ח רפאל מאיר הכהן פרידלנסקי ז"ל חסיד קוידינוב שעלה לארצנו הק' מרוסיה, יהודי חם ובעל רגש. שהיה נציג ואחראי כולל קוידינוב. הוא החזיק את בית הכנסת במסירות רבה, ושימש בגבאות כל השנים עד השנים הקשות שכבר לא יכול היה לדאוג למניין מפני המצב הירוד וחוסר המתפללים, וכן מפני מחלה שתקפה אותו, ל"ע, ומסר את הניהול להגה"ח רבי חנניה יוסף היילפרין ע"ה, לאחר שהפציר בו לקבל עליו זאת כדי שביהמ"ד לא ייסגר ח"ו (כדלהלן). הגבאי השני היה רבי אברהם דוב ב"ר שמשון הכהן ברוידא.

הגאון החסיד רבי גרשון לפידות זצ"ל

מחשובי המתפללים במקום בשנים הראשונות לייסוד ביהכנ"ס כבוד הוא לנו לציין את אחד מאנשי הסגולה בדור הקודם הרה"ק רבי אהרן ראטה זצוק"ל בעל שומרי אמונים. שעם הגיעו לאה"ק ת"ו, היה גר בחצר שממול ביהמ"ד וקבע כאן את מקום תפילתו.

הרב הגאון רבי גרשון לפידות זצ"ל מגדולי רבני השכונה קבע את מקומו בלימוד בבית הכנסת, ומקומו הקבוע בבית מדרשו היה ליד הדלת משמאל הנכנס. היה שותף פעיל בכל האירועים במקום ובפרט בעת מסירת בית הכנסת לקהילתנו כמו שיסופר בהמשך. בחלוקת הש"ס שהייתה מתקיימת בעת התועודיות י"ט בכסלו היה לוקח הרבה מאוד מסכתות לסיימם עד י"ט כסלו הבא. בשנים האחרונות הוציאו לאור יוצאי חלציו את ספרו "משנת גרשון".

הרב הגאון רבי ארי' ליב שטיינהרט מחבר הספר "נור זהב" על פירוש הרמב"ן עה"ת. רבי חיים נתן הכהן שהיה מחסידי ברעז'ין (ברזנא) חסידות ממשפחת הרבי מקוידינוב.

הבעל קורא והש"ץ היה רבי יעקב מרדכי קלוקה, שבשנים האחרונות לפני סגירת בית הכנסת נטש את המקום, היה בעל קורא נלהב עם רגש חסידי חם ואהוב על הציבור.

רבי מענדל חסידה, חסיד סטריקוב, ומחסידיו של בעל ה"ישמח ישראל" מאלכסנדר, היה קרוב מאוד לחסידות חב"ד, והיה מתפלל בסידור "תורה אור" של רבינו הזקן נב"מ ז"ע. היה גם מקורב להרה"ח רבי זלמן שניאורסון מגדולי חסידי חב"ד. סיפר פעם שהלקוטי תורה של רבינו הזקן לא היה יורד משולחנו של הרבי מאלכסנדר ז"ע.

רבי מענדל אגסי תלמיד חכם מחשובי המתפללים ז"ל. ורבי שמעון אייזנבך שו"ב הי"ד שהי' משמש הרבה פעמים כש"ץ בימים נוראים.

כאמור לעיל רבים הם מחסידי חב"ד שקבעו מקום תפילתם בבית מדרש זה, כאלו שבהשגחה פרטית הכינו וסללו את הדרך לקביעת המקום כאכסניה קבועה עבור חסידי חב"ד, ושימושו כמוקד פעילות של הפצת תורה וחסידות ממדריגה ראשונה בעתיד.

מהם היה הגה"ח רבי דובער אפרת ע"ה מנכדי הרבנית מנוחה רחל נ"ע שהיה בתחילה רבה של מוסקבה. ואח"כ שימש כרבה של עיר האבות חברון ת"ו. בסוף ימיו עלה להשתקע בירושלים וקבע מושבו בבית המדרש.

רבי מאיר שפירא, אביו של ראש ישיבת "תורת אמת" ורב שכונת בית ישראל הגה"ח רבי משה ליב שפירא, שאביו עוד זכה להכיר את כ"ק רבנו הצמח צדק נ"ע. היה בעל שמועה, והיה מספר הרבה מרבתינו נשיאנו.

גם הרב החסיד המפורסם ממשפחת בית רבי, רבי עזריאל זעליג סלונים ע"ה בא כוח כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו באה"ק, היה מבקר תכופות בבית המדרש עוד בטרם נמסר לחב"ד. ונתגלגלה זכות על ידו עוד בשנת תרצ"ו להנהיג אמירת שיעור תהילים לאחר התפילה, כפי שהנהיג הנשיא השישי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע. הוא דווח על כך לרבי הקודם, והרבי הכיר לו טובה על כך, במכתב מ"ד בתשרי תרצ"ו שנדפס באגרות קודש שלו ח"ג עמוד תמ"ד וז"ל: "...נהינתי במאוד מאשר בהבתי כנסיות אנשי קאיידאנאו ובית ישראל הנהיגו אמירת התהילים אחר התפילה אשר בגלל זאת יברכם השי"ת בגשמיות וברוחניות..."

מהדגולים שבין אנ"ש, ת"ח מובהק ושליח ציבור דגול, הגאון רבי שלמה יהודה סגל ז"ל אבי משפחת סגל החב"דית. והגה"ח ממשפחת בית רבי, רבי חנני' יוסף היילפרין ע"ה, שלאחמ"כ ייסד את בית הכנסת חב"ד במקום. התפלל אז גם יהודי סגי נהור ל"ע בשם רבי מענדל ע"ה שנקרא כך ע"ש כ"ק רבינו הצמח צדק נ"ע. גם שני אחים למשפחת חיטריק מחסידי חב"ד שעלו מרוסיה התפללו בביהכ"ס.

לאחר זמן עם סגירתו של בית הכנסת

הגאון החסיד רבי אברהם חיים נאה זצ"ל

שברחוב רייכמן, (בבניין שעד לזמן האחרון שכן שם בית הכנסת של התימנים) שהיה בראשותו של הגאון החסיד רבי אברהם חיים נאה בעל "קצות השולחן" ע"ה והיה מפורסם בשמו "ר' חיים נאה'ס שול". עברו מתפלליו להתפלל בבית הכנסת זה שעבר בינתיים לחב"ד. ביניהם הגאון החסיד הנ"ל שהיה שליח ציבור בימים הנוראים שנים מספר עד לפטירתו בכ' תמוז תשי"ד. נוסח התפילה המיוחד שלו נשאר חקוק אצל בעלי התפילה שמלאו את מקומו עד היום. בנו הגה"ח רבי ברוך בעל מחבר ספר "גמרא שלמה" המשיך למלא את מקומו כש"ץ בבית מדרשנו בימים הנוראים, גם בנו הרב רבי משה צבי ע"ה היה מתפלל בבית מדרשנו. שולחן הכתיבה של הגר"ח נאה שעליו כתב את ספריו, היה מונח בביהמ"ד שנים רבות לאחר פטירתו, נתרם לבית הכנסת ע"י משפחתו.

ביקורו של האדמו"ר מקידינוב-בוטשאני

הרה"צ רבי חנוך העניך זילברפרב זצ"ל, שהיה אחיינו בן אחותו של רבי יוסף מקידינוב, ובנו של הרה"ק משולם זלמן יוסף מטופרוב, מנכדי רבי חנוך העניך מאלסק ז"ע כיהן כאדמו"ר ברומניה (בוטושאן) ומשם עלה בשנת תש"ח. להמשיך את שושלת אבותיו הק' בארצנו הקדושה תובב"א. ביקר עם בואו באותה שנה פעם אחת באחת משבתות השנה בירושלים, וערך את שולחנו במלון ארץ ישראל (כמדומה) בסגנון קידינוב, ובמוצאי שבת הוזמן לערוך "שולחן" מלוח מלכה בביהמ"ד ובעקבות מודעות ברחוב הגיע צבור מגוון, אולם לא מצא שם צבור משלו, ויותר לא הגיע. כאמור חסידי קידינוב הבודדים היו חסידי רבי יוסף מקידינוב ולא קיבלו אותו כרבים אף שהתייחסו אליו בכבוד רב כיאה לאורח חשוב כמוהו. (מה שפורסם שהיה מתגורר בירושלים ועורך שולחנות, מחוץ לאמור, להד"ס). הוא יסד לו בימ"ד בתל אביב, ופעמים בודדות במשך השנים ביקר בימות החול בזמן של מנחה ומעריב והיה מתיישב לשמוע את שיעורו של הגה"ח ח"י היילפרין ע"ה, ואף הביע לו תודה על שמחזיק את בית הכנסת הקרוי ע"ש דודו הקדוש ע"ה להמשיך בין כתליו תורה ועבודה.

העברת בית הכנסת

בתקופת ההפגזות בשנת תש"ח, חדר פגז לבית-הכנסת ופגע בכותל המזרח, ביהכנ"ס נסגר כליל ועמד שומם. אולם בעקבות פטירתה של הרבנית פעשא הדסה אמו של הגה"ח חנניה יוסף היילפרין זצ"ל, ולאחר בקשתו של הגבאי ר' רפאל מאיר פרידלנסקי, הסכים הרב היילפרין ליטול על עצמו את עול ביהכנ"ס ופתח את המקום מחדש, ובעצמו דאג לתקן את החור שנפער מהפגז, החל להתפלל שם שחרית, מנחה ומעריב ולהרצות שם שיעורים. הוא סיים עם הצבור ששה סדרי משנה ובמשך השנים הספיק לסיים כמה מחזורים של ש"ס. אצל רבים מאלו שהיו אז מילדי

השכונה, עדיין זכורה מסירותו לקיום השיעורים תמידין כסדרן.

ברם, בעקבות ההפגזות הלכה השכונה ונדלדלה מתושביה, דבר שהשפיע גם על דלדול ביהמ"ד מהמתפללים, וכך ארע שבליל שמחת תורה נשארו המתפללים שומרי החומות בלא מנין. העגמ"נ גברה בייחוד מזה שחלק מהמתפללים, הגיעו לביהמ"ד להתפלל תפילת מנחה של ערב חג והשאירו את המתפללים במפח נפש ללא מנין לתפילת מעריב של יום טוב. אז עלה בדעתו של האחראי על ביהמ"ד, שבאם יימסר ביהמ"ד לקהילת חב"ד, והוא יחדל להיות מעין עיר מקלט של יהודים מצבורים שונים, שאינם חשים שום מחויבות כלפי ביהמ"ד הרי זה רק יחזק את בית הכנסת ויהפוך את המקום לפינה חיה עם מנינים קבועים ומסודרים לרווחת כולם.

הגאון החסיד רבי משה אר"י ליב שפירא זצ"ל

הגה"ח רבי חנני' יוסף ע"ה הציע זאת לנציג כולל קוידניוב מר יוסף הכהן דרור ז"ל, בנו וממלא מקומו של הגבאי רבי רפאל מאיר פרידלנסקי ז"ל, שבינתיים שבק חיים לכל חי, והוא בא בדברים עם ראשי חב"ד בירושלים עם הגאון האדיר רבי שלמה יוסף זווין זצ"ל ועם הרב החסיד המפורסם רבי עזריאל זליג סלונים זצ"ל, ועם רבני השכונה הגאונים הגדולים רבי משה אר"י ליב שפירא ורבי גרשון לפידות, זצ"ל. הובן שאכן זהו הפתרון המועיל ביותר לביהמ"ד, ובאור ל"ב אייר שנת תשי"ג התכנסו המתפללים ואנ"ש חסידי חב"ד שבסביבה, בבית הכנסת. פתח את התכנסות רבי עזריאל זליג סלונים ולאחריו דיבר הגאון החסיד רבי חנניה יוסף היילפרין שהסביר את סיבת ההתכנסות וסקר לפני הנוכחים את המצב כשבסיומו

מירושלים כותבים לנו על תאור יסוד ביהמ"ד הב"ד בשכ" בית ישראל, ירושלים באור לי"ב אייר תשי"ג התקיימה מסבה צנועה — חגיגות, בביהמ"ד בית יוסף קוידניוב שבשכ" בית ישראל. השתתפו בה תושבי בית ישראל, מספר זעיר של מתפללי ביהמ"ד ומספר מאנ"ש וקני החסידים, ביניהם ראשי אגוד"ת בירושלים הגרש"י זווין והרה"ח עזריאל ז. סלונים שליט"א ובהשתתפות רבני השכונה הרה"ג רמ"ל שפירא והרה"ג ר' גרשון לפידות שליט"א והרשות הקודמת. הר' יוסף הכהן בנו של הר"י רפאל מ. הכהן דרור זצ"ל גבאי ביהמ"ד לשיעור. אחר פתיחת המסיבה ע"י הרה"ח ע. ז. סלונים וסקירת הרב חנני' יוסף היילפרין אדות התפתחות המצב בבניהג"ס בשנים האחרונות והצעת כל החישרים בים על ידו. התברר גלויות שביהמ"ד צריך ליהפך לביהמ"ד ברוח חב"ד, לתפילה ומנהגים. למוד הוא"ח והתועדות, בצורה זו ישנם כל הסיכויים לפיתוח ביהמ"ד בתור מרכז אורה ותורה ואור החסידות יהי זרוע על פני כל הסביבה המ...ית.

הידיעה שהתפרסמה בשעתה ב"ביטאון חב"ד" על יסוד בית הכנסת

חתמו יחד עם נציג קוידנוב והרבנים החשובים הנ"ל על כתב ההסכם להעברת ביהכנ"ס לרשות חסידי חב"ד עם כל הפירושים, ושימש מעתה מקום תפילה ובית לתורה ומרכז ללימוד חסידות חב"ד והפצתה ולקירוב רחוקים ברוחו ובהדרכתו. של נשיא דורנו המעמד הסתיים בחזרת מאמר דא"ח ד"ה עד הגל ע"י הגה"ח רבי ש"י זעווין ע"ה. בליל שבת קדש שלאחריו פרשת אמור, התאספו אנ"ש מכל הסביבה ואורחים שבאו להשתתף במאורע היסטורי זה בתולדות חב"ד בירושלים. המאורע גם פורסם בעיתונים שונים, ובביטאון חב"ד דאז התפרסם דווח מלא מן המאורע.

התייחסויות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

לאחר העברת ביהמ"ד התעניין כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בחשאי אצל בא כוחו הרה"ח זליג סלונים האם הכל נעשה באופן ראוי וביושר ולא ח"ו בדרכים שאינן נכונות. לאחר שר' זליג סלונים אישר זאת לפני הרבי, זכינו וקיבלנו איגרת קודש מיוחדת עבור ביהכנ"ס, המתנוססת לתפארה על כותל בית המדרש (צילום המכתב בעמ' 7). במכתב עומד הרבי על משמעות השם "בית יוסף" שממנו עולה המיוחדות של ביהכנ"ס שצריך לעשות מה"אחר" "בן" כמשמעות "יוסף לי ה' בן אחר" ובתוספת ברכה של "להוסיף אור ... בהמצטרך לכל המתעסקים בהנ"ל – הם ובני ביתם – הן בגשמיות והן ברוחניות. במכתבו זה בעצם קבע הרבי את יעוד המקום שהוא להפיץ את מעיינות החסידות אצל הקרובים וגם אצל הרחוקים, ברכה שזכינו לראות בהתגשמותה בשנים הבאות. המכתב התקבל לרגל יום השנה הראשון ליסוד בית המדרש. התקבלו גם עבור ביהכנ"ס ספרי תניא מתנה מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

במשך השנים בכמה וכמה מכתבים עורר הרבי להשתדל בהתפתחות והרחבת בית הכנסת הן בכמות והן באיכות. כמו-כן זכינו לקבל התייחסויות לרשימות חלוקת הש"ס ב"ט כסליו שנהג הגר"ח היילפרין לשלוח מידי שנה לכ"ק אדמו"ר שהתייחס אליהם בצורה מיוחדת כנראה במכתביו.

אנ"ש חסידי חב"ד שעברו וקבעו את מקום תפילתם בבית מדרשנו

אחד מאנשי הצורה הגדולים והמובהקים של חסידי חב"ד בעיה"ק ת"ו - בימים ההם - הלא הוא הגאון הצדיק רבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב זצוקלל"ה גאב"ד חברון, ואח"כ רבה של שכונת הבוכרים, בא כוחו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ באה"ק ת"ו, העתיק את מקום תפילתו לבית מדרשנו לאחר סגירת בית הכנסת של הר"ח נאה זצ"ל, והי' מתפלל בו לעיתים קרובות למרות המרחק מביתו שבשווק הבוכרים והקושי בהליכתו, מחמת לקוי בבריאות רגליו.

רבי בן ציון פונדמינסקי ת"ח מצאצאי רבנו הזקן שהי' נהנה מיגיע כפיו והיה מאריך

בתפילה בדמעות שלישי. היה מנאמני ביהמ"ד ר' והיה מקפיד שיתפללו בנוסח חב"ד.

רבי משה לרנר מגזע בעל אור הגנוז מתלמידי התמימים ב"תורת אמת" שקדן בתורה, וירא אלוקים, שגם בעת הפגזות היה הולך להתפלל ב"שטיבלאך" אף שרבים פחדו, ובעת הליכתו היה מכריז "שבת קודש" כסגולה שלא יזיקו.

רבי אורי אורנשטיין למשפחת אורנשטיין החב"דית בירושלים, ת"ח ויושב באוהלה של תורה, שהיה מתפלל בקביעות בביהמ"ד ר' "רבי לייב'לע" בבית ישראל, שינה כוון אנשים שפגשוהו והבחינו במסלולו החדש ושאלוהו מה יום מיומיים, ענה בתרועת שמחה "איש על מחנהו ואיש על דגלו", כלומר: עתה שיש לנו ביהמ"ד ר' חב"ד בשכונתנו, הרי מקומי שם.

המשפיע בביהמ"ד ר' בשנים הראשונות היה הרב הגאון רבי ישראל יצחק היילפרין זצ"ל מבחירי התלמידים של המשפיע ר' אלתר שימחוביץ, שהיה מתוועד בבית המדרש ומוסר שיעור קבוע בש"ק אחה"צ בתניא קדישא שנים רבות, והיה מתפלל שעות ארוכות ב"עבודה" ובנעימות, כשמפעם לפעם הייתה נשמעת ממנו חרישית אנחה חסידית.

והרב החסיד המשפיע רבי דוד גולדברג שהיה מוסר בליל שבת את השיעור ב"תורה אור" ו"לקוטי תורה" עד שחלה ונחלש. רבי דוד היה מוסר גם במשך שנים עוד שיעור מיוחד בלקוטי תורה גם בשבת אחר הצוהריים.

ממשפיעי ביהמ"ד ר' היה גם הגה"ח שיבדלח"ט פסח מן שליט"א שע"פ פניית הרה"ח ר' זליג סלונים השתדל ועזר בביסוס המקום בתקופה הראשונה, והיה חוזר מידי שבת בשבתו מאמר דא"ח בעת סעודה שלישית.

אחד מתלמידי החכמים המובהקים בקי בכל חדרי תורה רבי אברהם שניאור זלמן יפה מיו"ח של רבי ישראל יפה מתלמידי רבנו הגדול התפלל בביהמ"ד ר' וקבע עתים לתורה שימש גבאי ובעל קורא והמתפללים היו נהנים לאור תורתו. והגה"ח מחשובי החסידים רבי אליעזר הכהן בעמח"ס על מסכת כלאיים.

ממלווי ביהמ"ד ר' ידיד שלא מאנ"ש הוא הרה"ח רבי ארי' מרדכי וקסלשטיין זצ"ל, הגה"ח רבי ח"י היילפרין מייסד הקהילה הי' מקפיד מאד שכל ש"ץ שניגש להיות חזן שיתפלל דווקא בנוסח רבנו הזקן, אולם על רבי ארי' מרדכי ע"ה רצה הרב היילפרין להקל והוא אמר לו הרי אתם קבועים בבית מדרשנו ואם קשה לכם באותם ימי יאר-צייט להתאים עצמכם לנוסח חב"ד, אנו לא נקפיד על כך. ענה רבי ארי' מרדכי ע"ה: "האמת הוא שתמיד מתחשק להתפלל בנוסח המבורר של רבינו הזקן אלא שקשה לשנות מגרסא דינקותא שקיבלנו מבית אבא אולם כשיש הזדמנות להתפלל בנוסח זה, הרי זה בשבילי מציאה ולא ארצה לוותר על כך".

רבי ארי' מרדכי הי' נוהג לומר בכל ליל ערב שבועות עם סיום הספירה, "ב"ה, התחלנו את הספירה וגם זכינו לסיימה, הבה נעשה ריקוד".

עוד יהודי חשוב שלא מחסידי חב"ד, חסיד סאדיגורא - ושמר רבי יצחק אייזיק בארט ע"ה שהיה מלווה את קהילתנו באהבה ובעין טובה, הוא היה אומר: "מה בין חסיד הבא להתפלל לבין מתנגד? האחרון לוקח את הסיפור הפרטי שלו ניגש לסטנדר הפרטי שלו שופך שיחו לרבוש"ע שלו הפרטי, בסיום התפילה סוגר את הסיפור שלו ופוסע אחוריו, לא כן החסיד כשבא לביהמ"ד הוא נכנס לביהמ"ד של הרבים, ומתפלל וכולל עצמו בתפילתו עם כל המתפללים, וכשהוא גומר את תפלתו הוא מרגיש כחלק מן הצבור ונשאר גם יחד עם הצבור ללימוד או לאמירת לחיים". רבי אייזיק היה מקיים זאת בעצמו והיה משתתף בכל האירועים וההתוועדות.

ביהכנ"ס היווה גם המשך ל"שטיבל" שבו היו מתפללים אנ"ש האברכים המקושרים לרבנותינו וה"עובדים" בראשות המשפיעים רבי דוד גולדברג ע"ה, רבי משה וובר ע"ה, ולהבדל"ח הרה"ח יוסף צבי העבר הי"ו, למניין זה שנקרא "שטיבל" לא היה מקום קבוע ועבר ממקום למקום. בין המקומות ששכן היה היכן ששוכן כיום הקלוז' של חסידי אלכסנדר ברח' מאה שערים פינת רח' זוננפלד, וכמה ממתפללי עברו להתפלל בבית מדרשנו לאחר יסודו.

יסוד צעירי אגודת חסידים חב"ד בירושלים ת"ו

יסוד ביהמ"ד היה בקירוב זמן עם הכרזת מלחמת התנופה של הוד כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו שהייתה קשורה עם יסוד צעירי אגודת חב"ד ת"ו, שמטרתה הייתה בשנים: א) חיזוק הפנים בקרב חסידים חב"ד ב) השפעה על הזולת וקירוב החוץ והיווה למעשה השלמה נפלאה אחד למשנהו. ותכף מצאו צעירי אגודת חב"ד את משכנם בגשמיים וברוחניות בביהמ"ד המחודש, שכל כולו הייתה בתנועה של התחדשות. קביעות המקום לקיום האסיפות שמהם תצא תורה, וחסידות, והפצת היהדות, הייתה בחדר הקטן שע"י ביהמ"ד. חברי ההנהלה הראשונים היו הרב זוסיא וילמובסקי, הרב אלעזר הכהן ערנטרוי ע"ה, ויבדל"ח הרב נחום רבינוביץ, הרב לוי יצחק היילפרין, הרב זאב דוב סלונים, הרב שמעון יעקובוביץ, הרב הלל רבינוביץ והרב שמואל היילפרין-מזכיר ומנהל פועל.

עם יסוד צעירי אגודת חב"ד עלה הרעיון לארגן את הנוער החב"די בירושלת"ו. המשימה הוטלה על הרב מרדכי צבי גרינוולד והרב שמואל היילפרין שלקחו זאת תחת חסותם. בין הנוער המייסדים היו: הגאון הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ), הרה"ג יוסף צבי סגל, הרה"ג אשר לעמיל כהן, הרב משה שפירא, הרב יעקב רייניץ, הרב אהרן היילפרין הרב יששכר דוב וולס, הרב יעקב משה ליפקין, הרב יעקב פסח המבורגר, הרב מרדכי גולדברג, הרב יעקב חסידה, רבי דוד לסלבוים, מראשי השלוחים דוברי צרפתית באה"ק, הרה"ח העסקן השליח רבי יצחק ידגר, הרב אברהם יצחק גוורץ, והרב יעקב שלמה גולדברג והרב אהרן רגוזניצקי.

במשך הזמן התפתח מזה הגרעין של המכינה לשיבה שע"י ישיבת "תורת אמת", שבהמשך הזמן היו בו שתי כתות: אחד בראשותו של הגאון רבי שמואל אלעזר היילפרין והשניה בראשותו של אחיו הגאון רבי לוי יצחק היילפרין. וזה נתן תנופה להתפתחות ישיבת "תורת אמת", כאשר גרעינים אלו נכנסו יחד עם מוריהם לשיבת תורת אמת.

הכנס ההיסטורי הראשון של נוער חב"ד התקיים בביהכנ"ס בחג הגאולה י"ב-י"ג תמוז תשי"ג. היה זה בעיצומה של מחלת שיתוק הילדים שהשתוללה אז בירושלים, ורבים מההורים פחדו לשלוח את ילדיהם למקומות ציבוריים. אעפ"כ התאספו כשלוש מאות ילדים. ובנס לא חלה אף לא אחד מהילדים שהשתתפו. הרב פסח מן מספר

הכנס הראשון של נוער חב"ד, י"ב תמוז תשי"ג.
נואם: הרה"ח פסח מן

שהתמימים המסורים הלכו להביא ילדים ממקומות רחוקים מאוד, ואף הוא עצמו הביא ילדים מאזור המושבה הגרמנית ששם פעל במשך השנה. בכנס השתתפו: הגאון המשפיע רבי שמריהו נח ששונקין, הגרמ"ל שפירא ראש ישיבת "תורת אמת". הגרמ"י היילפרין מד"א של בית הכנסת, ב"כ הרבי הרב זליג סלונים. (ראה תמונה שהתקבלה מאת הרה"ח ר' פסח מאן ותודתנו נתונה לו).

על כל מסכת והיקף הפעולות הנפלאות ותחילת המהפכה החב"דית בירושלים תובב"א שנעשתה ע"י הארגון החדש ביסודו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו "צעירי אגודת חב"ד בירושת"ו", וע"י החיילים, התמימים המקושרים תלמידי ישיבת תורת אמת דאז, שבסיסם היה בבית מדרשנו. ניתן לעמוד ע"י עיון בביטאון חב"ד שיצא לאור בשנים ההם. הדיווחים הנפלאים על התוועדויות י"ט בכסלו ברחבי העיר, הדרשות בבתי כנסיות ובמושבים, פעילות ל"ג בעומר במירון ועוד. שע"ז התקרבו המונים לחסות תחת כנפי אורו של רבינו נשיא דורנו והפריחו את השממה מהבחינה החב"דית בעיה"ק תובב"א.

יסוד ישיבת הערב

מעולות אלו החלה להתרקם ישיבת הערב הדגולה של חסידי חב"ד ירושלים ת"ו, שהורתה ולידתה הייתה בין כותלי ביהמדר"ר ואח"כ התרחבה והתפשטה ונפתחו סניפים נוספים בירושלים ואח"כ בכפר חב"ד ובמקומות אחרים, מתחילה ניתן השם לישיבת הערב "אהל יוסף יצחק" אולם במכתב כ"ק אדמו"ר לצא"ח (אג"ק י"א ע' צ"ה), הביע את חששו על השם שנבחר שנושא את שמו של הרבי הקודם ונושא עמו אחריות יתר שהמוסד אכן יהיה לנח"ר הרבי הקודם נ"ע, ומכיוון שעדיין לא ידעו את מידת הצלחת המוסד יש להיזהר בזה והורה לקרוא למוסד רק "ישיבת ערב" שעל יד צא"ח.

במשך השנים עברו מאות תלמידים את המוסד הזה ורבים מהם נקלטו בקרב החסידים והתמימים. שלט ענק עם הכתובת "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל" התנוסס בפתח שער ביהמדר"ר במשך שנים רבות, ובשנים אלו נקרא בית הכנסת בפי רבים "מה טובו שול".

מהעומדים בראש ישיבת הערב בשנים הראשונות היו הגאון רבי שמואל היילפרין והגאון רבי לוי יצחק היילפרין. ומשנת תשט"ז עמד בראשה הגה"ח טוביה בלוי ולאחריו עסקו בה הגה"ח רבי מנחם וילהלם, הגה"ח רבי הלל רבינוביץ, הרב צבי אייזנבך, הרב אלעזר ערנטרווי והרב נפתלי רוט שפתח את הסניף בשכונת שערי חסד. התמיכה בתקופה הראשונה ניתנה ע"י בא כוחו של הרבי הרב בנימין גורודצקי, ואח"כ היה נתמך ע"י כולל חב"ד בהנהלת הרב עזריאל זליג סלונים.

מספר הגה"ח רבי טוביה בלוי "לרגל התרחבות סניפי ישיבות הערב ופתיחת סניף נוסף בשכונת פאג", היה דרוש אדם מתאים לעמוד בראשות הסניף המרכזי ששכן בבית הכנסת. ובתחילה לא הצלחנו למצוא אדם מוכשר שיאות לקבל על עצמו תפקיד נעלה זה. באותה תקופה קיבלתי מכתב מעורר מל"ק אדמו"ר, וזלה"ק "מבהיל מה שכותב שאין איש רוצה לקחת על עצמו הדרכת ישיבת הערב בבית ישראל ולכן הוכרח לקחתה בחזרה וכו' כי האומנם לאחר כל התעמולה, ריבוי המכתבים וכו' גם הנ"ל אי-אפשר לפעול? ועוד פלא – מכבר נכתב שהנשואים הלומדים בישיבת תורת אמת, ישתדלו שחלק מזמנם יהיה בעסקנות חב"ד וביחוד בשטח ההוראה והחינוך", ... (המכתב נדפס באג"ק חלק ח"י עמ' נ"א).

הרב בלוי פנה עם המכתב להרב מנחם וילהלם שהיה אז אברך צעיר ונמרץ ובעל נפש רגישה לתלמידים, ובקש ממנו לשמש כמחנך ומשפיע במקום, ואכן רבי מנחם קיבל על עצמו את התפקיד, והצליח בו ובמשך הזמן הפך למנהל בפועל של רשת ישיבות הערב.

רבות הן התייחסויותיו של הרבי לישיבת ערב זו, ולא לה שנוסדו אחריה וקצרה היריעה מלהביאם, אבל הרבה ניתן ללמוד מהן, על הנחת-רוח הרבה שנגרם לכ"ק

אדמו"ר ממוסד זה שהורתו ולידתו בבית מדרשנו. והוא היה השביל להתפתחותה של חסידות חב"ד בירושלים עיה"ק, וממנה יצאו עשרות מאנ"ש שלוחים ותמימים המפוזרים בכל קצווי תבל, שחבים את התקרבותם לחסות בצלו של הרבי נשיא דורנו למקום קדוש זה.

ניתן לחוש זאת גם מהיחס המיוחד שקיבלו תלמידיה מהרבי, שענה על מכתביהם בפרטיות מיוחדת, וזכו להרבה מענות קודש. וע"י פעילות זו שמו של ביהמ"ד הלך לפניו, כביהמ"ד חי ותוסס וכנקודה מרכזית להפצת תורה ולהרבצת חסידות לכל הסביבה.

אחד מתלמידי ישיבת ערב, תלמיד סניף שכונת שערי חסד היה הרה"ח רבי מאיר פריימן ע"ה שבזמנו נבחן על כשלוש מאות דפי גמרא בבת אחת. הדבר גרם לקידוש שם שמים ושם חב"ד ולפרסום גדול לישיבות הערב.

יסוד גמ"ח קרן משפחת סופר

הרב החסיד רבי ישראל ניסן סופר ע"ה, ראה בעת ביקורו בארץ הקודש בשנת תשי"ד, את הגה"ח רבי חנניה יוסף היילפרין בעת שלימד את השיעור בפרשת השבוע, ומצא מאד חן בעיניו והחליט לתת לו סכום כסף הגון לייסד גמ"ח לטובת אנ"ש והתמימים בירושלים עיה"ק, ולחיזוק בית המדרש.

הגמ"ח היה בנשיאותו של הרבי נשיא דורנו, בענין זה ידוע לנו שהרב ח"י היילפרין שלח לרבי את הבלנק של הגמ"ח שבו היה כתוב שזהו בנשיאותו של הרבי ושמו המלא היה כתוב עליו. לאחר מכן נשאל מהמזכירות מדוע נכתב השם "מנדל" ללא האות "ע", ובקשו לתקן זאת.

מתקבלים בכבוד ובמאור פנים האברכים הספרדים שהחלו אז לנהל בתים של תורה ויראת שמים. הגמ"ח צמח מקטנות לגדלות במשך רבות בשנים אולם בתקופת

כנס יסוד הגמ"ח ע"ש משפחת סופר. בתמונה נראים מימין לשמאל: הג"ר אורי אורנשטיין, הרה"ח אייזיק בארט, הרה"ח הנגיד ישראל ניסן סופר, הגה"ח ח"י היילפרין - נואם, הרה"צ דוד פרקוביץ, ר' חיים שפירא

האינפלציה השתחק ופשט את הרגל. נשארו פנקסים גדולים המראים על עבודה נקיה ומסודרת, נקיות כפים, מסירות ועזרה למוסדות ולפרטיים, שנשארו עדות אילמת לעבר מפואר.

באחד ממכתביו מתייחס הרבי לגמ"ח וכותב "נכון הדבר שמזכיר שיפרסמו דו"ח מקופת הגמ"ח שלהם, שעי"ז הרי יש מקום לעורר קנאת סופרים שמרבה היא חכמה, כדרז"ל".

הגמ"ח רבי חנניה יוסף היילפרין זצ"ל בעת עבודתו במשרד הגמ"ח שעי" ביהכ"ס ממולו יושב בנו הגאון ר' לוי היילפרין

חברי הנהלת הגמ"ח היו הרבנים: רבי משה לייב שפירא, רבי גרשון לפידות, רבי ח"י היילפרין-מנהל בפועל. רבי יהודה ליב סלונים, רבי אורי ניסן אורנשטיין, רבי משה פנחס לרנר ויבדלח"ט רבי יונה מנדלסון, בשנים הבאות צורף להנהלה רבי משה בצלאל ווקסלשטיין.

סקירת פעילויות מיוחדות במשך השנים

ולת הכותרת של בית המדרש, היו שיעוריו בש"ס במשנה ובהלכה של מייסד הקהילה ורועה הנאמן הגאון החסיד רבי חנני' יוסף היילפרין זצ"ל, שהצליח מאוד לחבב את לימוד התורה על הבעלי בתים שבסביבה. משיעוריו נהנו גם מתפללי ביהמ"ד ר הסמוך "באר שבע" שהיו שותים בצמא את דבריו. כשרבי חנניה יוסף היילפרין היה נשאל על תפקידו בבית הכנסת היה עונה בחיך: "הרב, הגבאי, ולפעמים גם השמש". אפיזודה זו ממחישה לנו את מסירותו הרבה לביהכ"ס. אף שלא מונה לכך מעולם באופן רשמי, היה מוכר הרב ח"י היילפרין כרב ופוסק הלכות בשכונה כולה, ורבים היו באים אליו שיפסוק להם את שאלותיהם.

בפרק זמן חשוב היו מתקיימים שיעורי דא"ח לתלמידים המבוגרים מקרב אנ"ש שלמדו בישיבות של חוגים אחרים, ע"י ראש ישיבת "תורת אמת" הגאון רבי שמואל אלעזר היילפרין שליט"א. אצל רבים מהם זה פעל התחזקות זיקתם למוצאם ממשפחות חבדו"ת.

בלטו במיוחד התוועדויות י"ט בכסלו שנערכו בביהכ"ס, ובחלק מהשנים בביתו של הרב ח"י היילפרין. האווירה המיוחדת והשתתפותם של זקני אנ"ש והשייכים למשפחת בית רבינו, הזכירה לא במעט את החגיגות שאפפה את ה"יום טוב" של י"ט כסלו כפי המסופר שנחוג בימיה של הסבתא הרבנית מנוחה רחל ובניה ע"ה, בעיר הקודש חברון תובב"א.

התוועדות י"ט כסלו בתמונה נראים מימין לשמאל: הגה"ח ח"י היילפרין זצ"ל, הגה"ח טוביה בלוי שליט"א, הגאון החסיד משה לייב שפירא הגאון החסיד שמואל אהרן שזורי זצ"ל, רבי אריה מרדכי ווקסלשטיין זצ"ל נואם: הגה"ח ברוך נאה זצ"ל

הגה"ח רב בית הכנסת נהג לסיים מידי שנה בשנה את הש"ס בעת החגיגה. והיו משתתפים בה הרבנים: רב השכונה הגאון רבי משה לייב שפירא, רבי גרשון חן רבה של שיכון חב"ד, הגאון רבי ברוך נאה, שבאחת ההתוועדויות הגדולות והמרכזיות התמנה להיות שליח מצווה למסור פרישת שלום מאנ"ש לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ועוד מזקני וחשובי אנ"ש. בעת ההתוועדויות הושמעו לא אחת הקלטות משיחותיו הקדושות של הרבי דבר שהיה נדיר ביותר באותן השנים. החסיד רבי משה חסידה ע"ה בנו של רבי מענדל חסידה (הנזכ"ל) היה נוהג לבוא להתוועדות ולנגן את ניגון ההשתטחות לרבינו הצמח צדק כפי ששמע מפי חסיד זקן ששמע בעצמו מהרבי הצ"צ בעת שנגן זאת ע"י ציון אמו הרבנית כשהוא נשען על משענתו.

בשנת תשל"ו לאחר פטירתו של רב השכונה הגה"ח רבי משה לייב שפירא זצ"ל. התמנה תלמידו הגאון החסיד הרב שמואל אלעזר היילפרין למלא את מקום מורו ורבו כרב השכונה. המינוי נתן תנופה לכל פעולות הקירוב, והרב היילפרין מצא במקום כר נרחב לקירוב אחב"י לחסידות ולרבי נשיא דורנו. ותמך במשך כל השנים באביו ע"ה בהחזקת בית הכנסת מבחי' רוחנית בשיעורים ובהתוועדויות. לאחר פטירת אביו הגה"ח זצ"ל בשנת ה'תשמ"ח, מילא את מקומו גם כרב בית הכנסת.

בשנת תשמ"ב הוקם ע"י הגרש"א היילפרין שליט"א במקום בית מדרש גבוה לדיינות והוראה בשם "מאורות" בו למדו מחשובי אברכי אנ"ש.

בשנת תשד"ם נדפס
ביוזמת האחים למשפחת
ערנטרוי ספר התניא
בבית הכנסת. בתרומת
משפחת היילפרין לע"נ
אמם הרבנית בריינא
ע"ה.

הגה"ח ח"י היילפרין מסיים את הש"ס באחת מהתוועדויות ל"ט בכסלו, סמוכים לו מצד ימין: בניו
ממלא מקומו הג"ר שמואל אלעזר והג"ר לוי יצחק, משמאל: הר"י בלקין, הג"ר יהושע לודמיר,
הגה"צ יהודה זונדל הגר והג"ר יוחם פישל גרוסברג חתנו של רבי גרשון לפידות.

משנת הקהל תשמ"ח
נערך ביוזמת משפחת
ערנטרוי כנס גדול לילדי
ישראל בחג השבועות
לאור קריאתו של הרבי
שכל ילד יהודי ישתתף
בקריאת עשרת הדברות

בחג מתן תורתנו כמו שהשתתף בעת מתן תורה על הר סיני ונעתק להרבה מקומות
ברחבי העיר ת"ו. בשנים האחרונות הכנס מאורגן על"י ארגון מועדון צבאות ה' שפועל
בקרב ילדי ישראל מהשכונה.

עם חלוף ימים ושנים התגלו סדקים ובקיעים בקירות בית-הכנסת העתיקים עד
שהיה חשש להתמוטטות עזרת הנשים, שהייתה עשויה מעץ שבעברו היה מפואר.
הסכנה גברה בפרט לאחר שהבניין הסמוך לבית הכנסת, שם היו בעבר חנויות ודרכו
הייתה הכניסה לעזרת הנשים, התמוטט בחלקו, והיה חשש שיפול על בנין בית
הכנסת שקירותיו היו מסוכנים בלאו הכי. נוצר מצב שבו העירייה התערבה והורתה
על צו סגירה מחשש סכנה. בעקבות כך נרתמו המתפללים ובראשם הרה"ח רבי משה
בצלאל ווקסלשטיין לתרום את המזומנים הדרושים לשיפוץ, תיקון ובניה מחדש של
עזרת נשים חדשה מאבן, חיזוק הקירות, בניית מדרגות חדשות לעזרת הנשים, וכל
הצריך תיקון מן המסד ועד הטפחות. בסוף אותה שנה לקראת ח"י באלול תשמ"ט זכינו
ונשלמה הבניה וגדול כבוד הבית האחרון מן הראשון. בחנוכת הבית שהתקיימה בח"י
באלול השתתפו גדולי רבני השכונה ורבני אנ"ש, ביניהם: הגאון רבי יהודא צדקה
זצ"ל, הגאון רבי ברוך נאה זצ"ל, הגאון רבי זליג פלדמן ע"ה, הרה"צ רבי יוסף ויינשטוק
זצ"ל, ולהבדלח"ט הגאון רבי יעקב כץ והמשפיע רבי זלמן עסטולין, הגאון רבי שמחה
ראם, והגאון רבי יהודה רבינוביץ ועוד.

ברוך ה' שזכינו שגם היום ממשיך ביהמ"ד לשקוק חיים בתורה ובתפילה
ובהתוועדות חסידים, ומהווה מוקד משיכה להציץ ולטעום מתורת חסידות חב"ד
ומעולמה, ורבים מטובי ירושלים מתקרבים על ידה לחסידות, ומצודתה פרושה על פני
תבל. בתקווה שכך ימשך עד לכשיפוצו מעיינות החסידות חוצה ונזכה לראות בבניין
ירושלים תובב"א ע"י משיח צדקנו תכף ומיד ממש.

נר זיכרון למתפללים עליהם השלום

כאן המקום להזכיר את המתפללים ודמויות בית המדרש במשך חמישים השנה מאז יסודו, שהלכו לעולמם עליהם השלום שלא נזכרו בגוף המאמר לעיל.

- מחשובי חסידי ירושלים הרה"צ רבי דוד פרקוביץ שהיה בקשר הדוק עם רבותינו נשיאנו. והיה משתתף בשיעורי הדא"ח, ובהתוועדויות.
- הרה"צ המקובל יוסף מנחם ויינשטוק בן המקובל הירושלמי הרה"צ משה יאיר זצוק"ל. מתלמידי ישיבת תורת אמת, ידוע בקשר המיוחד שהיה לו עם הרבי נשיא דורנו. במשך כל השנים היה משתתף בהתוועדויות, ולעיתים אף בתפילות, ובשנים האחרונות לחייו החזיק את מנין שחרית מידי יום ביומו במסירות אין קץ.
- הרה"ח ר' חיים אלעזר ווקסלשטיין ע"ה, שאת השייכות המיוחדת שהרגיש כלפי ביהכנ"ס ניתן לראות מכך שבצוואתו הורה לתת סכום כסף גדול לשיפוץ בית הכנסת להנציח את שמו במקום שבו התפללו הוא, אביו וחמיו ע"ה.
- הכהן הבלתי נשכח הרה"ח התמים רבי אלעזר ערנטרוי ע"ה שתמיד דאג שלא יחסר "כהן" בביהכנ"ס, הוא או אחד מבניו שיבדלח"ט.
- הרה"ח רבי אלתר הכהן מתלמידי הרה"ת המשפיע רבי מאיר בליזינסקי ע"ה מרמת גן. בזמנו תרם לביהכנ"ס שופר שהשתמשו בו יהודים במס"נ בזמן מלחמת העולם.
- רבי אריה לייב דרוק אחיו של הגאון רבי חיים דרוק ע"ה.
- האחים הרבנים רבי יעקב אלחנן ורבי אברהם סגל ע"ה. בני הרב שלמה יהודה לייב זצ"ל.
- הרב הגאון התמים רבי נטע שלמה וילהלם ע"ה ת"ח ומחשובי אנ"ש בעיה"ק ומגידולי בית המדרש מילדותו.

יְהִי זְכָרָם בְּרוּךְ!

לזכות עמודי התווך מתפללי בית המדרש שיבדלח"ט

● בני המייסד הגה"ח רבי חנניה יוסף היילפרין זצ"ל. הרה"ח רבי שמשון יהודה לייב היילפרין שבמשך שנים רבות היה ש"ץ בימים הנוראים, ועומד לימין אביו בכל הקשור בחיזוק ביהכנ"ס. הרה"ח רבי זאב דוב היילפרין משמש כיום משפיע של קהילת חב"ד בסנהדריה המורחבת. ואשר משמש כש"ץ בביהכנ"ס בזמנים מסוימים. הגאון החסיד הרב שמואל אלעזר היילפרין מרא דאתרא של שכונת בית ישראל ורב קהילת חב"ד בביהמ"ד. הגאון החסיד רבי לוי יצחק היילפרין שליט"א ראש מכון טכנולוגי להלכה.

● הרה"ח רבי משה בצלאל ווקסלשטיין שעמד ועומד בראש כל דבר שבקדושה בביהמ"ד וכפי שהזכרנו דאג לשפץ את ביהמ"ד בצורה הדורה ויפה כיאה לבית ה', בעת שריחפה סכנת סגירה בשנת תשמ"ט עקב סכנת התמוטטות ח"ו. ומלווה את ביהמ"ד מיום ייווסדו. בידו הפתוחה בעצה ותושייה, התקרב במסגרת פעילות ההפצה בביהמ"ד לחסידות חב"ד וזכה בשעתו למענה חיובי מאת הרבי נשיא דורנו כשרצה לשנות נוסח בית אביו לנוסח חב"ד הנהוג בביהכנ"ס (ראה צילום המענה).

במענה על מכתבו מס"ג כסלו, בו שאל אם יתחיל להתפלל בנוסח אר"י. וכסת כוונתו לא לנוסח ספרד אלא לנוסח האר"י על פי סברו רבנו הזקן. – והנה למותר לבאר המעלות אשר בנוסח זה [ומקצתן מבואר בהקדמה לשער הכולל] הנדפס ביחד עם הסידור של רבנו הזקן – בעל התניא והשו"ע, אשר עלפי המקובל סידרו רבנו הזקן. מתוך סגים סידורים ונוסחאות. אבל עליו לדעת כי ע"פ המבואר בסו"ת תיקון הנה אף שיש לשנות. מנוסח אשכנז לנוסח ספרד, (ובנוסח ספרד גופא לנוסח האר"י הג"ל) אבל לא להיפך, זאת אומרת שבאם יקבל על עצמו להתפלל בנוסח אר"י, הרי זה צ"ל על מנת להתזקק בנוסח זה לתמיד, ולכן יתבונן אם החלטתו זו היא החלטית, ואז ימלא מטלות לבבו לטובה להתפלל בנוסח רבנו הזקן נשיא ישראל, ותבוא עליו ברכה.

- מתחילת ייסוד בית המדרש ועוד לפני כן משמש הרה"ח נפתלי בורנשטיין כבעל קורא וכש"ץ קבוע בביהכנ"ס שלא על מנת לקבל פרס בעל קול ערב במיוחד.
- הרה"ג החסיד רבי חיים נחום בק מעמודי התווך של המניין עם יד פתוחה ורחבה.
- הרב ברוך אייזנבאך מתלמידי ישיבת תורת אמת שהשקיע מממונו בשיפוץ בית הכנסת.
- הרה"ח רבי יונה מנדלסון מגבאי ביהמ"ד ר בעבר, וחבר הנהלת הגמ"ח ע"ש משפחת סופר. ר' יונה מתאר בערגה את התקופה הראשונה של בית הכנסת, את אותם הזמנים שבהם בתי הכנסת ובתי המדרש היו הבית, ולבית היו רק הולכים לישון. על השיעור בעין יעקב בבית הכנסת, ועל המשפיע ר' ישראל יצחק שעוברי אורח היו נכנסים לראותו שקוע בתפלתו שעות רבות, ועל האווירה המיוחדת ששרתה במקום.
- הרה"ח רבי משה אהרן וילהלם הרה"ח רבי יצחק יהודה קוביטשעק הרה"ח רבי פנחס המבורגר, מעמודי התווך מיום ייוסדו. הרה"ח ר' צבי מרכוס בעל תקיעה קבוע בבית המדרש, הרה"ח נחום וילהלם והרה"ח התמים ירחמיאל אלפרוביץ בנו של המשפיע הרה"ח חיים משה אלפרוביץ שהצטרף בשנים האחרונות לקהילתנו.

ישמרם צורם ויחיים!

יזכרו לטוב

הגבאים והמשרתים בקודש

- הרה"ג רבי יחיאל מיכל הגר שפתח מחדש בתקופה מסוימת את מנין מנחה מעריב בש"ק וסעודה שלישית וחזרת דא"ח ובמשך תקופה שימש גם כגבאי מסור לביהמ"ד. מאלה הממשיכים להימנות על קהילתנו, גם כשמתגוררים רחוק.
- הרה"ח התמים חיים גולדשטיין שבמשך שנים דאג לניהול ביהכ"ס כגבאי מסור ונאמן. ולהבדיל בין חיים לחיי החיים רעייתו מרת יוכבד ע"ה שתמכה בו במסירות ונתנה ידה לכל פעולות בעלה שי' בביהכ"ס. תהא נשמתה צרורה בצרור החיים וזכותה תעמוד לה לקץ הימין.
- האחים הרבנים, הרה"ח יצחק מאיר והרה"ח משה צבי הלפרין בני הרב מרא-דאתרא.
- בשנים האחרונות נכנסו למקום כוחות חדשים ה"ה הגבאי המסור הרה"ת השליח יוסף ליפא אלפרוביץ שנתן תנופה ורוח חסידית למקום. וגיסו שעוזר בידו הרה"ח התמים רבי מנחם ישראל שוחט. ה"ו
- משפחת ערנטרוי בניו של ידידינו הבלתי נשכח הרה"ח ר' אלעזר ערנטרוי ע"ה שביהכ"ס הוא ביתם החסידי והחממה שבה גדלו להיות מקושרים לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו שנשארו ידידים נאמנים של ביהמ"ד בכל מקום שהם, בייחוד הרה"ח רבי יעקב שי' שעד היום, הוא ממשיך לשאת בעול ביהמ"ד
- הרה"ח ר' יוסף דייטש שפעל לחדש את המניין של שחרית מידי יום חול והחזיק כולל בוקר לתורת החסידות.
- הרה"ח יצחק רוזנצווייג שהחזיק זה רבות שנים בעול המניין בימות החול.
- אחרונים חביבים שכני בית הכנסת: הרה"ח רבי גרשון דזיאלובסקי ומשפ' שי' שומרי הפתח, המשלימים כל דבר חסר במסירות ובמאור פנים.

וכל העוסקים בצרכי ציבור הקב"ה
ישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם

לע"נ

הרבנית הצ' מרת חסא יוכבד

היילפרין ע"ה

אשת שיבדלחט"א הגאון החסיד

שמואל אלעזר היילפרין שליט"א

נלב"ע י"ט תמוז ה'תשס"א

ת. נ. צ. ב. ה.

נתרם ע"י משפחתה שיחיו

לזכות

הרה"ח ר' יוסף דייטש ומשפחתו

לזכות
הרה"ח ישכר דוב וולס ומשפחתו

לע"נ
ר' שמעון בן יקוט ע"ה
ת. נ. צ. ב. ה.
נתרם ע"י בנו הרה"ח ר' יצחק דהן שיחי'

לזכות
ר' אליהו מזרחי ומשפחתו

לזכות
הרה"ח ר' מרדכי כשדן ומשפחתו